

Karkó Ádám

Békeidő van

– Deák Kristóf *Foglyok* című filmjéről –

„Úgy hívták: csengőfrász.”
/Idézet a filmből/

Deák Kristóf rendezésében ismerhettük meg a *Mindenki* című nagyszerű Oscar-díjas rövidfilmet, és most egy újabb zseniális alkotással állt elő: *Foglyok*.

A történet alapkonceptiója adott volt, így a rendezőnek mindenképp törekednie kellett arra, hogy megteremtse azt az atmoszférát, amit egyrészt egy igaz történetnek betudhat a közönség, másrészt pedig, hogy a háború után vagyunk, a kemény diktatúra időszakában, a Rákosi-rendszer közepében, nem messze a jól ismert egykori nyilas főhadiszállástól, majd az utánuk kialakított kommunista faggató-műhelytől, az Andrassy út 60-tól. (Érdemes, hasznos és mindenképp meglepetésszerű, szomorú, tragikus, de egyben sokkal jobban érthető az a groteszk játék, ami a filmben megjelenik, ha előtte végig jártuk a Terror Háza folyosóit. Ajánlott tétel.)

Bravúros kivitelezés, hogy a valós történetet egy, a családhoz tartozó, de nem teljesen a család tagjának szemén keresztül ismerjük meg. Mindig Sára környezetében kell mozognunk, mint úgy általában, az életben – ott sem látjuk meg, hogy mi van a most mellettem ülővel a mosdóban, ha az egyedül van. Természetesen vannak ilyen szempontból kitüremkedések, de ezek

mindig a poént keresik és találják meg. Vagy épp fokozzák a hangulatunkat a szereplőkkel kapcsolatban.

„A Foglyok egy olyan abszurd helyzetben alapul, ami gyakorlatilag erősebb szinte minden eleménél: 1951-ben egy reggel a Gaál-családnál megjelenik két ávós, akik keresnek valakit, akiről senki nem tudja igazán, hogy kicsoda. De miután feltették a kérdéseiket, az ávósok nem mennek sehova, ők sem engedhetnek ki semmit, az ablakokhoz sem lehet menni, nem-hogy a gangra. És hogy még súlyosabb legyen a helyzet, ha bárki csenget a bejárati ajtónál, azt is berántják magukkal, és nem engedik ki többet. A Gaál-lakás egy csapda lesz, ami csak annak nyilvánvaló, aki belép oda. Legyen az házmester, érdeklődő, ismerős, vagy rokon.”¹

Remek színészi játékot láthatunk. Kiváló a szereplőválogatás: az adott pillanatokban végbemenő feszültségeket, döntéshelyzeti problémákat hitelesen, életszerűen mutatják be. Szamosi Zsófia újból szerepet kapott a filmben (a *Mindenkiben* a karvezetőt alakítja), és igazán jól hozta a háziasszony karakterét.

¹ https://index.hu/kultur/media/2019/09/22/foglyok_magyar_film_kritika_deak_kristof_tortelmi_film/ (Le-töltve: 2020. január 20.)

Kardinális egy ilyen filmnél megítélni azt, hogy vajon mik maradnak hűek a valósághoz. Mi az, amit másképp kell kivitelezni, hogy valósággá váljon? Vagy vajon szükség van-e arra, hogy fiktívvé tegyen a film valamit, hogy az valóságnak tűnjön, esetleg a valóság hamis-ságot szül-e? Ezeket a kérdéseket bizonyára feltette Deák Kristóf Valuch Tibornak, aki szakértőként dolgozott a film munkálataiban. Valuch Tibor történész, főképp a 20. századi Magyarországi társadalom- és művelődéstör-ténnel foglalkozik, egyetemi oktató.

A folyamatos élváltás – tudni illik, hogy vagy épp szépet látunk a vásznon, monitoron, képernyőn, vagy rosszat, hátborzongatót, nem mint egy horror filmben, ez valóság! – olyan-ná teszi a művet, akár egy labirintus. Valahol épp kincset lelünk, valahol épp szörnyre buk-kanunk, de valahogy ki kéne jutni innen. A napokig benntartott társaságban nem min-denki látja szívesen a másikat. Jönnek az azonnal hitetlenkedések, mint ami maguknál is megvan a hétköznapijaikban, odahaza.

A rendező kiválóan kihasználja a zene nyújtotta lehetőségeket. A *Mindenki* című rövidfilmben is a zene játszik fontos szerepet, folyton dobál bennünket érzések és érzések közötti síkságon, merthogy nyílt teret kapunk,

hogy az legyen velünk, nézőkkel, amit csak akarunk, bármit lehet, nem kell itt élvezni semmit, nem kell itt örülni semminek, vagy örülni lehet éppenséggel bárminek, akár a humornak is.

Aminek szintén lehet örülni, hogy a poénok nincsenek a levegőben, mindig utalnak valamire, amitől vagy viccessé, vagy groteszkké válnak – ami nem azt jelenti, hogy nem lehet rajta nevetni. Szerencsére az az motiváció sincs a filmben, hogy mindig csak nevetessen, elvégre kinyilatkoztat valamit: egy baklövést, egy történetet, egy játékot, amit a hatalom emberei játszanak.

A rendező akár el is várhatja azt, hogy a közönségnek van fogalma, hallott róla, tud róla, akár vizsgálta is a korszakot, s ezért némi-képp értő szemmel, egyfajta alapműveltséggel, kritikus koslatással figyeli a film mozzanatait. Bár explicit kijelentés nincs arról, hogy a rendszer rossz, csupán utalások vannak, mint például, hogy az előző rendszer IS rossz volt. Talán nem teljesen igaz, hogy explicit módon nincs benne: van, de egy elég kacifántos csavarással megoldva. Szóval talán még sincs. Éppúgy mint *A tanú* vagy *az Isten hozta őrnagy úr* című klasszikusokban.

Kiváltképp kiemelendő a vége. Nem is a filmszerű lezárás, hanem, ami utána van. Ami

egyébként egy egyszerű dokumentumfilmben is helyet kaphatna, vagy akár az egészből lehetne egy filmet forgatni, ez már maradjon a rendező kreativitása, mindenesetre, annyira remekül lett összekombinálva a korszak hangulata a maival, hogy hinni sem akarunk egy ideig – például, ameddig tart a film – a szemünknek.

„Amellett, hogy a magyar demokrácia lehetőleg mindenhol a multban elnyomott dolgozó nép gyermekeit állítja, még külön súlyt helyezünk a nők egyenjogúsítására. Megnyitottunk a dolgozó nők előtt minden pályát, a tanulás, az előrehaladás minden lehetőségét. Nem riadtunk vissza attól, hogy olyan helyekre, ahol soha azelőtt nők nem dolgoztak, munkás-, vagy parasztasszonyokat tegyünk. Azelőtt nőket nem engedtek a traktorhoz és most vannak pompás traktorvezető leányaink. Azelőtt nem voltak asszonybírák, ma már vannak. Azelőtt nem voltak női polgármesterek, ma már vannak, sőt női főispánok is vannak és megígértük, hogy a közeljövőben női államtitkárok és miniszterek is lesznek.”²

² Rákosi Mátyás: A békéért és a szocializmusért: Május 15-én egy emberként a népfront mellé! (<https://mek.oszk.hu/04300/04351/04351.htm#1>)